

Cynllun datblygu busnes ar gyfer twristiaeth sydd o fudd i'r gymuned yn yr ardal lechi

1. Cyflwyniad

Yn rhan o brosiect ymchwil gweithredol mwy sylweddol, mae'r ddogfen hon yn cyflwyno 'cynllun datblygu busnes' ar gyfer twristiaeth sy'n llesol i gymunedau yn yr ardal lechi, hynny yw, y tair bro chwarelyddol a'r pedwar porthladd allforio llechi cysylltiedig ar hyd arfordir Gwynedd a Chonwy.

- Y nod yw cynyddu buddion cymunedol o dwristiaeth drwy hyrwyddo cwmnïau lleol (h.y. dan berchnogaeth gymdeithasol neu deuluol) o wahanol feintiau o amgylch seilwaith twristiaeth gyhoeddus, e.e. Llwybr Llechi Eryri ac atyniadau mawr sy'n eiddo cymdeithasol e.e. Llwybr Beicio Mynydd Antur Stiniog.
- Mae ein cynllun datblygu busnes yn strategaeth/cynllun gweithredu ar gyfer pontio o a) y model twristiaeth echdynnol presennol i b) math newydd o dwristiaeth gyda buddion cymunedol mwy sylweddol ac ehangach. Nid yw'n gynllun busnes traddodiadol ar gyfer un prosiect unigol (gyda manyleb prosiect, dadansoddiad o'r farchnad, costau, dulliau ariannu, referniw arfaethedig).

2. Yr her: pam mae angen math newydd o dwristiaeth arnom?

Yr her yw bod y model twristiaeth presennol yng Ngwynedd a gogledd Cymru yn creu buddion cymunedol cyfyngedig oherwydd:

- Mae goruchafiaeth llety hunanarlwyo wythnosol yn golygu bod y rhan fwyaf o'r gwariant a'r elw gan dwristiaid yn mynd i berchnogion eiddo nad ydynt yn darparu swyddi yn y broses, fel gyda llety lle mae gwasanaethau ynghlwm. Carafanau a gwersylla fu mwyafrif y stoc gwllâu yng Ngwynedd erioed, ac roedd yn cyfrif am 80% o gyfanswm y gwllâu yn 2019. Ond yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae llety hunanarlwyo cyfnod byr wedi ehangu'n sylweddol ar draul llety â gwasanaethau fel gwestai a llety gwely a brechwast. Mae llety hunanarlwyo wedi treblu dros y 45 mlynedd diwethaf o 5,682 o wllâu yn 1975 i 18,467 yn 2019 tra bod llety â gwasanaethau wedi mwy na haneru o 15,221 gwely yn 1975 i 6,393 yn 2019ⁱ.
- Mae llety Airbnb arhosiad byr wedi ehangu i'r graddau lle maent yn cyfrif am drydedd ran o stoc dai rhent preifat Gwynedd ac yn achosi prinder tai i denantiaid lleol yn y tymor hir. Erbyn 2022, yn seiliedig ar gyfrifiadau Sefydliad Bevanⁱⁱ, mae llety Airbnb yn cyfrif am 4.6% o stoc dai Gwynedd sy'n addas ar gyfer cartrefi tymor hir a 31% o stoc rhent preifat Gwynedd sy'n addas ar gyfer llety tymor hir - gan wneud Gwynedd yn un o fannau mwyaf poblogaidd Cymru am lety Airbnb. Mae'r pwysau ar y stoc rhent preifat ym mhen isaf y farchnad yn ddifrifol pan fo'r rhan fwyaf o eiddo Airbnb yn fythynnod neu dai teras 2-3 ystafell wely. Gellir cael incwm sy'n hafal i rent Lwfans Tai Lleol blwyddynⁱⁱⁱ trwy rentu Airbnb am 10 wythnos; ond os rhentir yr eiddo am 15 wythnos, mae'r elw 50% yn fwy.

- Mae 72% o deithiau i Wynedd yn deithiau diwrnod^{iv} ac mae datblygiad prosiectau diweddar wedi annog llif o bob math o dwristiaid i atyniadau sy'n eiddo i gorfforaethau mawr lle mae'r rhanbarth yn gefndir golygfaol. Atyniadau y mae angen gyrru iddyn nhw ar y cyfan yw'r rhain. Yn ôl Cynllun Rheoli Cyrchfan ac Adolygiad Partneriaeth Cyngor Gwynedd (2019, t. 8)^v Canolfan Ymwelwyr Copa'r Wyddfa yw'r prif atyniad yng Ngwynedd o bell ffordd yn ôl nifer yr ymwelwyr gyda 654,077 o ymwelwyr yn 2017 - cynnydd o 40% ers 2014. Ond yr ail atyniad yng Ngwynedd yw Zip World a agorodd yn 2013 ac o fewn tair blynedd yn unig mae wedi cyrraedd 400,000 o ymwelwyr yn 2017 (ar draws tri safle). Roedd Zip World wedi gwneud yn well nag atyniadau sefydledig eraill fel Canolfan Ymwelwyr y Mynydd Gwefru (3ydd atyniad mwyaf poblogaidd gyda 250,000 o ymwelwyr yn 2017) a Chastell Caernarfon (y 4ydd mwyaf poblogaidd gyda 204,675 ymweliad yn 2017).
- Mae'n bwysig nodi bod Airbnb yn crynhoi yn hytrach na gwasgaru cyfoeth eiddo mewn cymunedau ac yn dargyfeirio rhywfaint ohono ymaith yn llwyr. Yn ôl Adroddiad Bevan^{vi}, sef yr un a gyfeiriwyd ato'n flaenorol, mae cwmnïau gyda llawer o eiddo - h.y. cwmnïau proffesiynol sy'n rheoli mwy na 100 eiddo – yn arbennig o bwysig mewn mannau lle mae crynodiad mawr o lety Airbnb fel Gwynedd lle maen nhw'n rheoli 56% o eiddo sy'n addas ar gyfer llety tymor hir. Mae'r rhan fwyaf o berchnogion tai Airbnb sy'n addas ar gyfer llety tymor hir yn byw yng Nghymru, ond mae talp sylweddol - 17% ar gyfartaledd ar draws Cymru (data Gwynedd ddim ar gael) - yn cael eu rheoli gan rywun o'r tu allan i Gymru.
- Mae twristiaeth yn creu swyddi cyflog isel, tymhorol a rhan-amser yn bennaf ac yn cyflogi 19% o'r gweithlu yng Ngwynedd a 22% yn Ynys Môn^{vii}. Mae'r darlun cyffredinol yn nodedig yng Ngwynedd ac Ynys Môn lle mae'r gyfran sydd wedi eu cyflogi mewn 'diwydiannau twristiaeth a lletygarwch' yn llawer uwch nag yng nghanolfannau trefol mawr poblog Cymru fel Caerdydd lle mae'n cyfrif am 11%, sef cyfartaledd Cymru. Bu cyflogau cyfartalog ym meysydd twristiaeth a lletygarwch yng Nghymru^{viii} yn cynyddu'n araf iawn yn negawd gyntaf y mileniwm newydd ond yn 2021 roedd yn dal i fod yn llai na £10 yr awr pan oedd cyflog cyfartalog Cymru yn £11 yr awr. Mae nifer fawr o swyddi twristiaeth a lletygarwch yn rhan-amser, sef 55% o swyddi twristiaeth a 61% mewn lletygarwch.
- Gwerthusir twristiaeth mewn modd elfennol iawn trwy ddangosyddion STEAM sy'n nodi cyfaint mewn niferoedd a gwerth cyfanswm gwariant sy'n awgrymu ar gam fod mwy yn well heb ystyried costau amgylcheddol na buddion cymunedol. Y Dangosyddion Perfformiad Allweddol o fethodoleg STEAM yw 1) nifer yr ymwelwyr, 2) nosweithiau twristiaid, 3) dyddiau twristiaid a 4) gwerth ariannol gwariant. Yr awgrym yw, os yw'r niferoedd hyn yn cynyddu mae twristiaeth yn gweithio. Mae Economi Ymwelwyr Gynaliadwy Gwynedd 2035 – Cynllun Strategol^{ix} yn cydnabod terfynau dangosyddion STEAM ac yn awgrymu cyfres fwy cynhwysfawr o ddangosyddion perfformiad sy'n amrywio o golli cynefinoedd i gyflogau cyfartalog yn y sector twristiaeth. Nid yw'n glir sut y caiff y dangosyddion newydd hyn eu pwysoli yn erbyn yr hen ddangosyddion ynghylch gwerth ariannol sy'n dal i gael eu cynnwys.

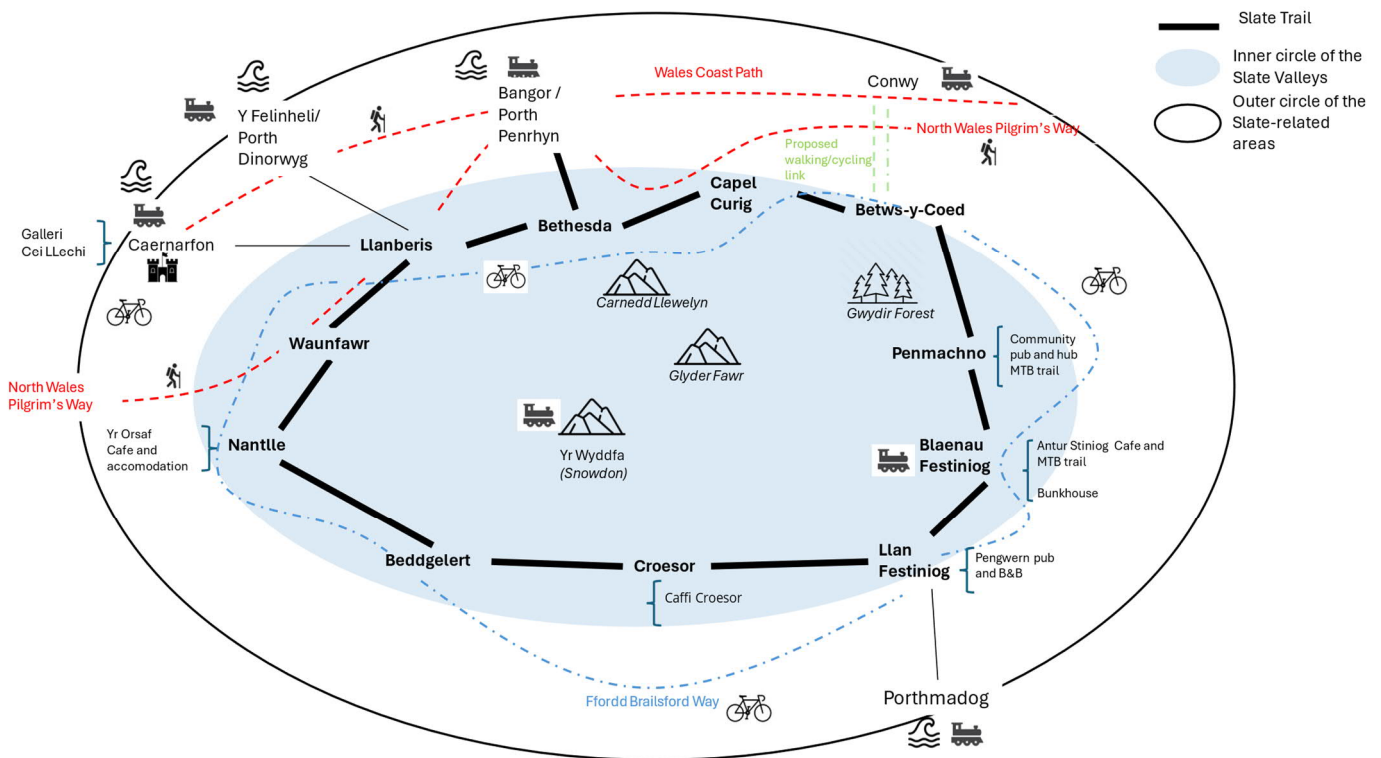
3. Y cyfle: creu math newydd o ecosystem dwristiaeth o sylfaen bresennol

Mae hanes, topograffi, a sylfaen y gweithgareddau a'r cysylltiadau presennol yn diffinio'r Ardal Lechi. Mae Llwybr Llechi Eryri yn llwybr cerdded a grëwyd yn ddiweddar sy'n cysylltu ardaloedd o

harddwch naturiol, treftadaeth ddiwydiannol ac amrywiaeth o aneddiadau yn y tair bro chwarelyddol. Mae'r Llwybr Llechi yn diffinio cylch mewnol yr ardal hon sy'n cysylltu'r hen fröydd chwarelyddol. Mae'r cylch allanol o'i amgylch yn ffinio ag arfordir Gwynedd a Chonwy a llwybr arfordirol Cymru lle mae gennym y pedwar porthladd lle arferid allforio llechi. Mae'r cylchoedd mewnol ac allanol wedi'u cysylltu gan rwydweithiau trafndiaeth presennol neu segur (ffyrdd, rheilffyrdd, a llwybrau beiciau a cherdded) i fyny ac i lawr y dyffrynnoedd ar batrwm olwyn gyda both a breichiau.

Ein bwriad yw cysylltu'r holl elfennau hyn mewn ecosystem a fydd yn datblygu cwmnïau sefydledig presennol sydd ym mherchnogaeth teuluoedd neu gymunedau lleol a meithrin rhai newydd o bob maint, o lety gwely a brecwast teuluol i atyniadau mawr lle mae'r asedau mewn perchnogaeth gymunedol.

Ffigur 1: Yr Ardal Lechi

Mae'r ecosystem yn gweithio ar egwyddorion sy'n wahanol iawn i'r model twristiaeth presennol:

- **Gwasgaru yn hytrach na chrynhoi daearyddol.** Mae datblygiadau diweddar wedi canolbwyntio ar ychydig o brosiectau sylweddol ar safleoedd mawrion. Yn hytrach, mae'r ecosystem yn ymwneud â gwasgaru cyfleusterau a gweithgareddau ar draws ardal ddiffiniedig lle mae cysylltiadau cymdeithasol, daearyddol ac economaidd agos eisoes rhwng yr aneddiadau. Y canlyniad fyddai gwasgaru niferoedd a chyfleusterau twristiaid o fannau o grynodiad mawr fel Llanberis er budd yr hyn sydd ar hyn o bryd yn aneddiadau y gyrrir drwyddynt fel Bethesda ac ardaloedd llai datblygedig fel dyffryn Nantlle.

- **Gwasgaru buddion economaidd ar draws amrywiaeth o weithgareddau yn hytrach nag un cwmni yn tynnu'r holl arian o safle.** Y cwestiwn gyda'r ecosystem yw nid faint o refeniw y gallwch ei dynnu o atyniad ar un safle ond sut y gallwch chi feithrin cysylltiadau cefnogol rhwng gwahanol atyniadau a rhwydwaith cynhwysfawr o wasanaethau twristiaeth (caffis, tafarndai, llety, siopau o bob math, gwasanaeth cludo bagiau, gweithgareddau dan arweiniad) sydd mewn perchnogaeth neu o dan reolaeth leol. Y nod yw meithrin gallu cwmnïau teuluol a chymunedol sefydledig i lenwi bylchau mewn gwasanaethau a datblygu busnesau sy'n eiddo i'r ardal.
- **Creu isadeiledd cymunedol gydag apêl dwristiaid nid atyniadau twristiaid yn unig.** Yr her yw sut i wneud lleoedd yn ddeniadol i fyw ynddynt gydol y flwyddyn trwy greu amrywiaeth o isadeiledd diwylliannol, awyr agored, trafndiaeth a chymdeithasol sy'n hygyrch i bobl leol ond a fydd hefyd yn denu twristiaid o'r tu allan i'r ardal. Mae hygyrchedd i bobl leol yn golygu pwyslais cryf ar atyniadau a gweithgareddau rhad ac am ddim fel llwybrau cerdded a beicio. Does arnom ni ddim eisiau gwneud lleoedd sy'n ddeniadol i dwristiaid am 4 mis y flwyddyn gydag atyniadau drud i dwristiaid yn unig lle mae'r tocynnau'n costio crocbris.
- **Hyrwyddo safleoedd naturiol / treftadaeth yn hytrach nag atyniadau ymwelwyr a allai fod yn unrhyw le o gwbl.** Mae arnom ni eisiau denu ymwelwyr i safleoedd naturiol a threftadaeth (coedwigoedd, mynyddoedd, traethau, safleoedd archaeoleg ddiwydiannol) wrth hyrwyddo gweithgaredd lle mae pwyslais ar werthfawrogiad (llwybrau cerdded/beicio mynydd, syrffio, dehongli treftadaeth, celfyddydau perfformio). Dylai'r rhain oll gael ôl troed ecolegol ysgafn a bod yn gysylltiedig â hanes, diwylliant a chymuned leol yn lle cynnig 'anturiaethau' safonol sy'n gofyn am isadeileddau trwm penodol (e.e. Zip World neu Surf Snowdonia).

Mae cynnig newydd a gwahanol i dwristiaid yn gredadwy oherwydd byddwn yn adeiladu ar sylfaen o gwmnïau a rhwydweithiau o fentrau cymdeithasol sefydledig ym mhentrefi a threfi Llwybr Llechi Eryri ac yn y cylch allanol o aneddiadau i lawr i'r porthladdoedd sydd â chysylltiadau hanesyddol â'r diwydiant llechi. Mae'r sylfaen hon eisoes yn cynnwys (a) micro-gwmnïau lleol o lety gwely a brecwast teuluol i hundai sy'n eiddo i'r gymuned, er enghraifft menter gymdeithasol Yr Orsaf ym Mhen-y-groes (b) rhwydweithiau o fentrau cymdeithasol yn y dyffrynnoedd amrywiol gan gynnwys Cwmni Bro a Phartneriaeth Ogwen ac (c) ambell atyniad cymdeithasol fel Galeri Caernarfon/Cae Llechi, safle beicio mynydd Antur Stiniog neu'r cwrs beicio mynydd cymunedol ym Mhenmachno.

4. Ymchwil gweithredol: datblygu busnes mewn dau gylch consentrig

Mae creu ecosystem dwristiaeth newydd yn dasg heriol. Rydym yn cydnabod bod angen gweithredu i ddatblygu busnesau o wahanol fathau ar wahanol raddfeydd yn y bröydd chwarelyddol dros gyfnod o 5-10 mlynedd. Yn ymarferol, byddem yn gwahanu datblygiad (a) Llwybr Llechi Eryri sy'n cysylltu aneddiadau yn y tair bro chwarelyddol fel prosiect angori oddi wrth (b) datblygu ardaloedd cysylltiedig y mae ffyrdd a rheilffyrdd (mewn defnydd neu segur) yn eu cysylltu â'r porthladdoedd llechi.

Yma mae gennym ni ddau gylch consentrig: cylch mewnol y Llwybr Llechi a chylch allanol o ardaloedd yng Ngwynedd a Chonwy sy'n gysylltiedig â'r diwydiant llechi. Mae'r paragraffau isod yn amlinellu amcanion tymor canolig a gweithgareddau ymchwil gweithredol i gyflawni'r amcanion

hynny yn y cylch mewnol ac allanol. Nid ydym ni wedi ychwanegu costau, gan gynnwys cyflogau, oherwydd caiff hyn i gyd ei gyfrifo pan fyddwn yn gwneud ein cais mawr i UKRI am gyllid pum mlynedd ar ddechrau'r haf. Bryd hynny, byddwn yn cywain ceisiadau gwahanol ynghyd mewn pecyn unedig sydd o fewn cwmpas yr adnoddau sydd ar gael.

4.1. Cylch mewnol y Llwybr Llechi

Yr amcan hirdymor yw troi Llwybr Llechi Eryri yn brofiad twristiaeth gymunedol ehangach gyda'r llwybr yn atyniad craidd sy'n cynnal rhwydwaith o fusnesau sefydledig.

Dim ond trwy ymchwil gweithredol y gellir cyflawni'r nod o greu profiad twristiaeth gymunedol i gefnogi'r trawsnewid, gyda'r amcanion tymor canolig canlynol:

1. Gwella'r seilwaith daearyddol a hawlio statws Llwybr Cenedlaethol.
2. Datblygu cynnig cynhwysfawr o wasanaethau twristiaeth a ddarperir gan rwydwaith o fusnesau sefydledig, gan adeiladu ar y sylfaen ddarniog bresennol o fusnesau sy'n cynnig gwasanaethau twristiaeth ar neu o amgylch y Llwybr.
3. Marchnata nid yn unig y Llwybr, ond y profiad twristiaeth gymunedol ehangach, gan bwysleisio ei ôl troed ecolegol ysgafn a sensitifrwydd i natur a diwylliant.

Mae'r ymchwil yn adeiladu ar y sylfaen wybodaeth a'r gwaith marchnata presennol a wneir gan hyrwyddwr Llwybr Llechi Eryri (gweler <https://snowdoniaslatetrail.org/cymraeg/>). Er mwyn cyflawni'r amcanion tymor canolig hyn, rydym wedi nodi'r saith gweithgaredd ymchwil gweithredol canlynol:

1. **Gwella seilwaith daearyddol y Llwybr ac uwchraddio ei statws (Blwyddyn 1-3)**
  - Deall beth sydd ei angen i gyflawni safonau Llwybr Cenedlaethol (Blwyddyn 1), pennu costau angenrheidiol a gwneud cais i gyllidwyr i gyflawni gwelliannau^x (Blwyddyn 2-3).
  - Datblygu pecyn tywys teithwyr gyda gwybodaeth gynhwysfawr am wasanaethau llwybrau sefydledig presennol, e.e. bwyd, llety, trafndiaeth, gweithgareddau hamdden (Blwyddyn 2).
  - Ychwanegu byrddau gwybodaeth i ddenu cerddwyr i ymweld â lleoedd oddi ar y Llwybr (Blwyddyn 1-3).
2. **Ymchwil i'r galw presennol a'r potensial (Blwyddyn 1)**
  - Deall pwy sy'n defnyddio'r atyniadau ar hyn o bryd (yn ystod y tymor ymwelwyr a'r tu allan, ymwelwyr a phobl leol, cerddwyr pellter hir a byr ac ati) a'u hanghenion a'u gofynion. Ystyried anghenion llety o ran cerdded (meysydd gwersylla, llety gwely a brecwast, hundai), bwyd, siopau pentref ar gyfer cyflenwadau, cludo bagiau, trafndiaeth ac anghenion sy'n ymwneud mwy â phrofiad fel digwyddiadau diwylliannol a hamdden a dehongli safleoedd treftadaeth. Deall y gwahanol fathau o ddefnyddwyr (gan gynnwys darpar ddefnyddwyr) a'u gofynion, gan gydnabod y dylai'r Llwybr fod yn hygyrch i bobl o bob oed ac incwm.

3. Ymchwilio i'r busnesau sy'n cynnig gwasanaethau ar neu ger y llwybr (Blwyddyn 2)

- Dynodi'r busnesau presennol a allai wasanaethu anghenion cerddwyr yn yr aneddiadau y mae'r llwybr yn mynd drwyddynt, gan sefydlu faint ohonynt sy'n fusnesau sefydledig (h.y. dan reolaeth neu berchnogaeth teuluoedd neu'r gymuned).

4. Adnabod cyfleoedd datblygu busnes (Blwyddyn 2)

- Ar ôl cymharu dymuniadau twristiaid gyda'r gwasanaeth a gynigir, adnabod bylchau o ran darpariaeth y gellid eu llenwi gan fusnesau newydd neu drwy i fusnesau sefydledig ehangu. Sefydlu rhaniad llafur rhwng busnesau cymunedol a theuluol oherwydd e.e. mae'r gymuned yn fwy addas i brynu'r dafarn ym Mhenmachno neu ailagor y caffi yng Nghroesor, ond mae busnesau teuluol yn addas iawn i reoli llety gwely a brecwast.

5. Busnesau Newydd (Blwyddyn 3-5)

- Ar ôl adnabod cyfleoedd busnes, llunio'r achosion busnes mwyaf addawol a gweithio gydag entrepreneuriaid teuluol neu gymunedol ar gynlluniau busnes ar gyfer egin-gwmnïau, cysylltu rhanddeiliaid a mynd at arianwyr.

6. Datblygu a chyflwyno cynnig marchnata estynedig (Blwyddyn 3-5)

- Gan adeiladu ar y llwyfannau a'r ymgyrchoedd marchnata presennol, ehangu'r cynnig marchnata cyfredol sy'n canolbwyntio ar y llwybr i fod yn gynnig marchnata ehangach sy'n hysbysebu Llwybr Llechi Eryri yn rhan o brofiad twristiaeth gymunedol ehangach yn y bröydd chwarelyddol.

7. Cynllunio a chynnal ymgysylltiad cymunedol parhaus (Blwyddyn 1-5)

- Dylai datblygiad y llwybr fod yn rhan o sgwrs barhaus gyda'r gymuned leol, nid yn ddim byd ond ymgynghoriad am fanylion yr hyn sydd wedi'i benderfynu ac a fydd yn digwydd iddyn nhw. Datblygu cynllun gweithredu i ddefnyddio'r cyfryngau a'r ffyrdd sydd eisoes yn bodoli o ymgysylltu â'r gymuned (e.e. y gwasanaeth darlledu cymunedol digidol, Bro Cast Ffestiniog) i gael adborth a mewnbwn parhaus gan y cymunedau lleol.
- Ymchwilio i strwythurau ymgysylltu â'r gymuned o Safleoedd Treftadaeth y Byd eraill a gwerthuso prosesau Gwynedd o ran yr arferion gorau.

4.2. Cylch allanol ardaloedd Gwynedd a Chonwy sy'n gysylltiedig â'r diwydiant llechi

Mae'n gwbl hanfodol edrych yn ehangach ar yr ardal y tu hwnt i'r bröydd chwarelyddol os mai ein nod yw newid y model twristiaeth (yn hytrach na datblygu Llwybr Llechi Eryri yn unig). Mae newid y model wedyn yn gofyn am flaenoriaethu perchnogaeth gymunedol o asedau mewn dau faes

allweddol lle cynhyrchir rhan fawr o'r elw a'r arian o dwristiaeth ar hyn o bryd: (a) tai lle mae landlordiaid sy'n eu gosod am dymor byr yn cael y rhan fwyaf o'r refeniw a'r elw gan ymwelwyr hunanarlwyo a (b) yr atyniadau twristiaeth mawr lle mae perchnogion corfforaethol o du hwnt i'r ardal yn ymddwyn yn debyg iawn i berchnogion chwareli a mwyngloddiau y dyddiau fu. Mae perchnogaeth asedau yn hanfodol os yw cymunedau am elwa o dwristiaeth a bod ganddynt unrhyw rym go iawn wrth ddiwygio'r model twristiaeth.

Ar yr un pryd, rhaid i ni beidio ag anghofio c) pwysigrwydd cynnal a datblygu'r microfusnesau teuluol a chymunedol niferus a fydd bob amser yn rhan bwysig o gynnig amrywiol. At hyn, mae angen hefyd ystyried d) ail-greu cysylltiadau trafndiaeth (fel defnyddio rheilffyrdd segur) sy'n cysylltu'r ardal ac a allai chwarae rhan bwysig ar ffurf llwybrau beicio a cherdded wrth hyrwyddo twristiaeth gynaliadwy.

Yn fwy penodol, ar ôl ymchwil ac ymgynghori â rhanddeiliaid lleol, rydym wedi nodi'r amcanion tymor canolog canlynol:

1. Datblygu atyniadau mawr sy'n eiddo i'r gymuned (ar fodel Galeri Caernarfon). Mae hyn yn gofyn am arian cyfalaf i adeiladu sylfaen gredadwy o atyniadau twristiaeth cymunedol y gellir eu marchnata wedyn yn rhan o gynnig twristiaeth gymunedol cynhwysfawr.
2. Datblygu llety gwyliau sy'n eiddo i'r gymuned sy'n gyfrifol yn gymdeithasol; rhentu yw'r gost fawr mewn gwyliau hunanarlwyo ac mae cael elw o renti yn strategol i leihau dibyniaeth bresennol mentrau cymunedol yn y bröydd chwarelyddol a thu hwnt ar gyllid grant ar gyfer gwariant cyfalaf.
3. Gwau ynghyd gwahanol aneddiadau ac ardaloedd ar gyfer twristiaid a phobl leol trwy ailagor hen gysylltiadau trafndiaeth fel rheilffyrdd segur, gan gysylltu'r chwareli â'r pedwar porthladd. Y nod yma yw nid yn unig gwella trafndiaeth gyhoeddus neu ddarparu gwasanaeth cludo bagiau ond agor llwybrau beicio ac ati sy'n annog math mwy egniol o dwristiaeth.
4. Datblygu trefn fentora a chynghor busnes ar gyfer cwmnïau micro sefydledig. Rydym yn cydnabod bod ar y rhan fwyaf o gwmnïau micro eisiau aros yn fychan ond credwn y gallai llawer wella eu cymhwysedd a'u cynnig i dwristiaid mewn ffyrdd sy'n rhoi mwy o sicrwydd i'r perchennog teulu.

Er mwyn cyflawni'r amcanion hyn, rydym wedi dynodi'r gweithgareddau ymchwil gweithredol canlynol:

1. **Posibiliadau ymchwil ar gyfer datblygu a pherchnogaeth eiddo cymunedol (Blwyddyn 1-2)**
  - Datblygu cynnig Partneriaeth Ogwen i brynu dau dŷ ar y tro gydag un yn llety gwyliau ac un arall i'w osod yn hir dymor i bobl leol a rhoi cynllun busnes i gyllidwyr morgeisi.
  - Ymchwilio i'r achos busnes dros adeiladu cabanau gwyliau newydd ar ffurf parciau bychain sy'n agos at fyd natur a chyfleusterau teithio llesol.

2. Posibiliadau ymchwil ar gyfer prosiectau cyfalaf ar raddfa fawr sy'n eiddo i'r gymuned (Blwyddyn 1-2)

- Adnabod a chysylltu â chyllidwyr posibl, e.e. Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru, gan esbonio'r hyn a gyflawnwyd gan fentrau cymdeithasol a'n huchelgais i wneud mwy. Ystyried pwyslais presennol Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru ar ynni cymunedol a meddwl sut y gallai prosiectau cyfalaf twristaidd ymgorffori cynhyrchu ynni ynddynt.
- Cloriannau'r possibiliadau o gynnal gweithgareddau mewn detholiad o safleoedd segur neu sydd heb eu datblygu e.e. hen ffatri Ferodo rhwng Y Felinheli a Chaernarfon, chwarel Dorothea yn Nhalsarn a chwarel Glyn Rhonwy yn Llanberis. Ni ddylid anghofio chwaith am gyfleusterau presennol fel Marina Felinheli lle mae ychwanegu at ddatblygiad yn bosib.
- Adnabod y cysylltiadau posib rhwng Safleoedd Treftadaeth y Byd UNESCO y bröydd chwarelyddol a Safleoedd Treftadaeth y Byd cyfagos y Cestyll Normanaidd – yn enwedig yng Nghaernarfon.

3. *Posibiliadau ymchwil ar gyfer adfywio'r cysylltiadau trafndiaeth presennol (Blwyddyn 1-2)*

- Adnabod cysylltiadau rheilffordd segur presennol a sut y gellid eu hailddatblygu trwy eu troi'n llwybrau cerdded a llwybrau beicio at ddefnydd ymwelwyr a lleol.
- Adnabod anghenion trafndiaeth preswylwyr heb geir a thwristiaid sydd am adael eu ceir, a gweld sut y gellid defnyddio datblygiad trafndiaeth gyhoeddus i helpu'r ddau grŵp.

4. Anghenion ymchwil a rhwystrau i gwmnïau bychain yn yr ardal (Blwyddyn 1-2)

- Cyfweld â chwmnïau bychain a chael gwybod am anghenion a rhwystrau.
- Defnyddio cynlluniau cymorth busnes presennol ac archwilio i'ribiliadau o ddatblygu gwasanaeth cymorth lleol i gwmnïau bychain, gan gynnwys cwmnïau yn cynghori ei gilydd, gyda phwyslais ar dwristiaeth.

5. Gweithredu o leiaf un prosiect datblygu eiddo cymunedol (Blwyddyn 3-5)

- Cael cytgord o ran rhanddeiliaid, cyllid a galluoedd fel y gallwn ddechrau a) prynu tai lleol yn heb amharu ar y farchnad osod tymor hir a b) efallai datblygu parc gwyliau bach.

6. Gweithredu un prosiect cyfalaf cymunedol mawr (Blwyddyn 3-5)

- Cael cytgord o ran rhanddeiliaid, cyllid a galluoedd ynghylch cynllun busnes datblygedig ar gyfer atyniad twristaidd mawr a dechrau ei weithredu.

7. Gweithredu cyswllt trafndiaeth newydd (Blwyddyn 3-5)

- Cael cytgord o ran rhanddeiliaid, cyllid a galluoedd ynghylch un prosiect trafndiaeth strategol a dechrau ei weithredu.

8. Datblygu a gweithredu gwasanaeth cefnogi microfusnesau lleol (Blwyddyn 3-5)

- Datblygu a gweithredu gwasanaeth cefnogi lleol i fusnesau bychain.

Cafodd y cynllun datblygu busnes hwn ei ddrafftio yn ystod gaeaf 2024 ar ôl trafodaeth gan aelodau o'r prosiect ymchwil cymunedol ynghylch twristiaeth yn y tair bro chwarelyddol a thu hwnt. Ariennir y prosiect ymchwil cymunedol gan UK Research and Innovation, rhiant-gorff y cyngorau ymchwil academaidd yn y celfyddydau, y gwyddorau cymdeithasol a naturiol.

Mae'r cynllun yn waith ar y gweill ac mae hon yn fersiwn ddrafft rhif 9, a luniwyd ar y 27^{ain} o Chwefror 2024. Os oes gennych awgrymiadau neu os hoffech ragor o wybodaeth neu drafodaeth ar ein prosiect, cysylltwch â Cynan Jones: post@ogwen.org

---

Nodiadau:

ⁱ Ein cyfrifiad yn seiliedig ar 'Gwynedd Bedstock Survey 2018/19.' Gweler hefyd adroddiad y sefydliad ymchwil economaidd 'Briefing paper 1: for community researchers. Tourism as it is in Gwynedd'.

<https://foundationaleconomyresearch.com/wp-content/uploads/2023/04/Tourism-briefing-1-Gwynedd-tourism-March-2023-p.pdf>

ⁱⁱ <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2022/09/Holiday-lets-and-the-private-rental-sector.pdf>

ⁱⁱⁱ Mae'r Lwfans Tai Lleol yn amcangyfrif o'r hyn y gallai landlord preifat ei gael yn rhent yn y farchnad hirdymor leol. Fe'i cyfrifir gan yr Adran Gwaith a Phensiynau fel sail ar gyfer talu budd-dal tai.

^{iv} <https://foundationaleconomyresearch.com/wp-content/uploads/2023/04/Tourism-briefing-1-Gwynedd-tourism-March-2023-p.pdf>, t.3.

^v [https://www.visitsnowdonia.info/sites/default/files/2020-](https://www.visitsnowdonia.info/sites/default/files/2020-11/Destination%20Management%20Plan%20and%20Partnership%20Review%202019.pdf)

[11/Destination%20Management%20Plan%20and%20Partnership%20Review%202019.pdf](https://www.visitsnowdonia.info/sites/default/files/2020-11/Destination%20Management%20Plan%20and%20Partnership%20Review%202019.pdf)

^{vi} <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2022/09/Holiday-lets-and-the-private-rental-sector.pdf>, tt. 13-14.

^{vii} Ein cyfrifiad ei hunain yn seiliedig ar ddata'r Swyddfa Ystadegau Gwladol. Gweler hefyd y sefydliad ymchwil economaidd 'Briefing paper 1: for community researchers. Tourism as it is in Gwynedd'.

<https://foundationaleconomyresearch.com/wp-content/uploads/2023/04/Tourism-briefing-1-Gwynedd-tourism-March-2023-p.pdf>

^{viii} Cyfrifiad ei hun yn seiliedig ar ddata'r ONS. Gweler hefyd adroddiad y sefydliad ymchwil economaidd 'Briefing paper 1: for community researchers. Tourism as it is in Gwynedd'. <https://foundationaleconomyresearch.com/wp-content/uploads/2023/04/Tourism-briefing-1-Gwynedd-tourism-March-2023-p.pdf>

^{ix} https://www.visitsnowdonia.info/sites/default/files/2023-09/Cynllun%20EYCGE%20Saesneg_0.pdf

^x Ceir rhestr fanylach o'r camau gweithredu yn ein dogfen Cynllun Datblygu'r Llwybr Llechi sydd ar gael ar gais.